

Lukupiirit kielenoppimista tukemassa

Miten lukupiiritoiminta voi edistää suomen kielen oppimista? Millaisia lukupiirejä aikuisille suomen kielen oppijoille on järjestetty? Entä millaisia kokemuksia niistä on saatu?

Lukupiirejä eri kielitaitotasolla on testattu ja tutkittu mm. Helsingin, Turun ja Jyväskylän yliopistoissa.

Kuva: Rainer Paananen.
Kaikki oikeudet pidätetään.

Lukupiirejä eri taitotasolle

Helsingin yliopiston kurssitarjontaan kuuluu *Kaunokirjallisuuden lukupiiri* A2-kielitaitotasolla oleville kurssi kansainvälisille opiskelijoille. Kurssilla luetaan sekä lyriikkaa että proosaa. Ensimmäisessä kurssitoteutuksessa valtaosa ajasta käytettiin Salla Simukan *Maailman ihanin* -novellin käsittelyyn. Kurssin opettajan Sari Päivärinteen laatima sanasto ja tehtävät ovat kaikkien käytettävissä Kielibuustin [Opetusmateriaalipankissa](#).

Jyväskylän yliopistossa Mervi Kastari on tutkinut työvoimapolitiisessa kotoutumiskoulutuksessa järjestettyä aikuisten maahan muuttaneiden lukupiiritoimintaa, jossa luettiin 6–10 viikon mittaisissa lukupiireissä selkokaunokirjallisuutta. Kotoutumiskoulutuksen tavoitetaso on B1 ja lukupiirien osallistujat olivat pääosin A2-tasolla (A1.3-B1). Lukupiireissä luetut selkomukautetut teokset olivat Sisko Istanmäen *Liian paksu perhoseksi*, Henning Mankellin *Valokuvaajan kuolema* ja Leena Lehtolaisen *Ensimmäinen murhani*.

Turun yliopiston [Tuntemattomalla päähän? Kaunokirjallisuus aikuisten maahan muuttaneiden suomen kielen edistäjänä](#) -hankkeessa (Koneen Säätiö 2020–2023) järjestettiin 5 lyhyiden tekstien lukupiiriä ja 5 romaanipiiriä korkeakoulutetuille suomenoppijoille, joiden kielitaito oli tasolla B1 tai siitä ylöspäin. Lisäksi järjestettiin lukupiiri, johon osallistui sekä ensikielisiä kirjallisuuden pää- tai sivuaineopiskelijoita että ei-ensikielisiä Suomen kielen ja kulttuurin opiskelijoita. Lukupiireissä luettiin kielellisesti ja kerronnallisesti mielenkiintoista, yhteiskunnallisia teemoja käsittelevää nykykirjallisuutta, kuten Johanna Sinisalonen *Ennen päivänlaskua ei voi* (2000) ja Kari Hotakaisen *Juoksuhaudantie* (2002).

Selkoa vai mukauttamaton?

Selkokirjat toimivat erinomaisesti A2-tasolla, mutta etenkin korkeakoulutetut suomen oppijat haluavat viimeistään B1-tasolle päästyään lukea selkokirjojen rinnalla myös helpottamatonta kaunokirjallisuutta. Kun luettavat tekstit ja tukemisen tavat sekä lukemisen ja tukemisen määrä valitaan kohderyhmän mukaan, opiskelijat kokevat lukemisen yleensä todella palkitsevana.

Kasvokkain vai etänä?

Lukupiirejä voi järjestää onnistuneesti niin kasvokkain kohdaten kuin etätoteutuksinkin. Se, mikä toimii, riippuu paljolti kohderyhmästä. Etätoteutukset mahdollistavat osallistumisen ympäri Suomen ja Suomen rajojen ulkopuoleltakin.

Hyviä toimintatapoja

Hyviä toimintatapoja peruskielitaidon vaiheessa

Jos opiskelijoilla on A2-tasolla käytettävissään suomen lisäksi jokin muukin yhteinen kieli, opiskelijoiden voi antaa ensin lukea tekstejä parin kanssa ääneen ja sitten sanaston avulla selvittää, mitä teksti tarkoittaa. Tässä on hyvä huomata, että työparina toimivien opiskelijoille yhteisen kielen ei välttämättä tarvitse olla opettajan tai koko muun ryhmän hallitsema kieli. Parasta on käsitellä vain lyhyehköjä tekstin osia kerrallaan - esimerkiksi puoli sivua.

Kun teksti on päällisin puolin ymmärretty, opiskelijat keskustelevat tekstistä helppojen kysymysten avulla. Kysymysten täytyy olla sellaisia, että vastaus löytyy suoraan tekstistä ja on helposti pääteltävissä. Kun koko teksti on käyty tällä tavalla läpi, voidaan tehdä erilaisia sanastoa ja fraaseja kertaavia tehtäviä. Vasta tämän jälkeen keskustellaan tekstistä analyttisemmin:

- Millainen päähenkilö on?
- Miksi päähenkilö tuntee / toimii jollakin tavalla?
- Miten ympäristöä kuvataan?
- Millainen kertoja on?
- Mikä on tapahtumapaikka ja -aika?
- Entä tekstin aihe ja teema?

Keskustelun ohessa opiskellaan tärkeimmät peruskäsitteet, joiden avulla voi keskustella kirjallisuudesta.

Kääntäminen menetelmänä tukee erittäin hyvin sisällön ymmärtämistä, ja monet kääntävätkin tekstiä omalle kielelleen tarpeen mukaan. Jos ryhmällä on muukin yhteinen kieli kuin suomi, voidaan kääntää myös yhdessä. Monet käyttävät kääntämistä hyvin kielitietoisesti vertaillen eri kielten aineksia, ja siten kääntäminen voi tukea myös kielen oppimista.

On kuitenkin hyvä olla tietoinen siitä, että kun sisällön ymmärrys on saavutettu, on tärkeää palata takaisin kohdekielen pariin: miten tämä sisältö sanottiinkaan suomeksi, millä sanoilla ja mitä rakenteita käyttäen. Jos tämä jää tekemättä, lukija ottaa tekstistä mukaansa käännon avulla sisällön, mutta ei kieltä, jolla se esitettiin. Seuraavalla lukukerralla voi joutua taas kääntämään, kun suomenkielisistä ilmauksista ei ole jäänyt mieleen mitään ja kirjasta on vaikea keskustella suomeksi.

Jos kääntää kovin paljon, se voi myös väsyttää. Tällöin on hyvä muistaa, että tekstin jokaista yksityiskohtaa ei ehkä tarvitsekaan ymmärtää voidakseen ymmärtää riittävästi kokonaisuutta. Ylipäätään on syytä pitää mielessä, että lukupiirin ei ole tarkoitus muuttua kääntämisen harjoittamiseksi, vaan kääntäminen on vain yksi mahdollinen vaihe työskentelyssä.

Hyviä toimintatapoja edistyneiden oppijoiden kanssa

Edistyneille oppijoille voi valmistella luettavista teksteistä kysymyksiä, jotka osallistujat saavat jo ennen tekstin lukemista, ikään kuin lukuohjeeksi. Kysymyksillä voi ohjata pohtimaan monipuolisesti sekä tekstien sisältöä, kieltä että osallistujien omaa tulkintaa.

Lukupiiritapaamisten lisäksi oppimista voi tukea esimerkiksi seuraavin tavoin:

- yhteinen virtuaalisanakirja, johon osallistujat kirjoittavat selitystä tai laajempaa kontekstualisointia kaipaavia sanoja ja fraaseja
- lukupäiväkirja oman ajattelun ja oppimisen reflektion tukena
- itsenäisesti suoritettavat tehtävät, joiden avulla osallistujat harjoittelevat esimerkiksi teksteissä usein esiintyneitä kielipillisiä ilmiöitä
- luovan kirjoittamisen harjoitukset.

Toiveena tulkitseva keskustelu

Eri taitotasolla lukupiiritoimintaan kohdistuvat tarpeet ja toiveet ovat osin yhteisiä, osin eriytyviä. Alle B1-tasoiset opiskelijat tarvitsevat ymmärryksensä tukemiseksi konkreettisia sisältökysymyksiä, joihin tekstistä löytyy melko suora vastaus, kun taas B1-tasoiset taas kokevat nämä kysymykset tylsiksi ja tarpeettomiksi. Silti he kyllä ymmärtävät niiden tarpeen ja merkityksen muille opiskelijoille, jos samassa lukupiirissä on monen tasoisia osallistujia. Jos kuitenkin keskustelu lukupiirissä rajoittuu vain ymmärrystä kontrolloiviin kysymyksiin, kaikki, myös alle B1-tasoiset, ovat pettyneitä keskusteluun.

Opiskelijat haluavat käydä tekstiä tulkitsevää kaunokirjallista keskustelua riippumatta kielitaitonsa tasosta ja siitä, voivatko omalta osaltaan osallistua tähän keskusteluun muuten kuin aktiivisesti kuuntelemalla. Osa myös kokee, että keskustelisi mieluummin samalla kielitaidon tasolla olevien kanssa, koska ylemmällä taitotasolla olevat eivät aina hyväksy alemmalla tasolla olevien tulkintoja teoksesta tai keskustelevat niin nopeasti, ettei alemmalla tasolla oleva ehdi sanoittaa ajatuksiaan.

Mitä hyötyä lukupiireistä on?

Osallistujat voivat saada lukupiireistä monenlaista hyvää.

1. Kaunokirjallisia elämyksiä opittavalla kohdekielellä ja onnistumisen tunne: pystyn lukemaan kirjaa suomeksi ja nautin siitä.
2. Kaunokirjallisuuden lukeminen ja yhteinen keskustelu laajentaa ja monipuolistaa käsitystä Suomesta. Kirjallisuus voi mahdollistaa myös kriittisen suhtautumisen suomalaiseen yhteiskuntaan.
3. Kaunokirjallisuuden lukeminen ja luetusta keskusteleminen kehittää kielitaitoa monella eri tasolla, erityisesti sanaston ja kielen eri rekisterien tuntemuksen osalta.
4. Lukupiiristä muodostuu vertaisryhmä, joka lisää kielellistä osallisuutta ja toimijuutta.

Mistä lukemista?

Teosten valinnassa voi lähteä ensisijaisesti liikkeelle tekstien taiteellisesta laadusta ja yhteiskunnallisesta annista. Luettavaksi kannattaa valita tekstejä, jotka auttavat osallistujia hahmottamaan erilaisia tekstityyppejä ja tutustuttavat moniin erilaisiin kielellisiin rekistereihin

ja kertomisen tapoihin. Peruskielitaidon tasolla on toki tärkeää miettiä sitäkin, miten helppoa tai vaikeaa teksti on esimerkiksi sanaston, rakenteiden ja yhteisen taustatiedon näkökulmasta.

Lukupiireissä voi käyttää sekä lyhyitä tekstejä (runoista novelleihin ja laululyriikoihin) että kokonaisia romaaneja. 30 sivua viikossa lukien yhden lukukauden mittaisen lukupiirin aikana ehditään lukea noin 300-sivuinen romaani. Sopiva viikoittaisen lukemisen määrä riippuu toki tekstin vaativuudesta. Myös tekstien saatavuuteen esimerkiksi kirjastoista on hyvä kiinnittää huomiota.

Selkoteoksia

Selkoteoksia kannattaa hakea Selkokeskuksen Selkokirjatietokannasta. Jos on valmiina mielessä hyvä kirja, kannattaa tutkia, olisiko se saatavilla selkomukautuksena, mutta kannattaa pitää mielessä myös laadukas, suoraan selkokielellä kirjoitettu kaunokirjallisuus, jota Suomessa on tuotettu jo jonkin verran.

Esimerkkejä edistyneiden lukupiireissä luetuista teoksista

Lyhyitä tekstejä:

- Tuuve Aro: Leikki (kokoelmasta *Harmia lämpöpatterista* 1999)
- Timo Harju: Osasto A5, sunnuntai (kokoelmasta *Kastelimme heitä runsaasti kahvilla* 2009)
- Niillas Holmberg: Ehjäkielinen maa... (Kokoelmasta *Jalkapohja* 2019)
- Kari Hotakainen: Lukoil... (kokoelmasta *Finnhits* 2007)
- Tiina Lehikoinen: Sulava napa (kokoelmasta *Kukkien kapina: Yökertomuksia* 2020)
- Rosa Lixsom: Mua hävettää niin saatanasti... (kokoelmasta *Väliaikainen* 2014)
- Rosa Lixsom: Uroshirvi (kokoelmasta *Väliaikainen* 2014)
- Kiba Lumberg: Kokaro - Yksinäinen (albumista *Gibsy Comix* 2010)
- Mikko Rimminen: Tuska (kokoelmasta *Jännittävää olisi nähdä pihalla lintuja* 2000)
- Alexandra Salmela: Saoirse (teoksesta 56, *oletan* 2021)
- Jukka Ukkola: *Suomi on* (2017)

Romaaneja:

- Kari Hotakainen: *Juoksuhaudantie* (2002)
- Kari Hotakainen: *Ihmisen osa* (2010)
- Johanna Sinisalo: *Ennen päivänlaskua ei voi* (2000) ja
- Pajtim Statovci: *Kissani Jugoslavia* (2014)

Lisää luettavaa aiheesta

- Fárová, Lenka 2020: Kääntäminen ei ole kirosana. Kääntäminen suomen kielen opetuksen osana”, s. 248–261. Sirkku Latomaa, Yrjö Lauranto (toim.), [Päättymätön](#)

[projekti III – kirjoitettua vuorovaikutusta eri S2-foorumeilla](#). Helsinki: Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto

- Jytälä, Riitta & Niina Kekki 2022: [Kohti yllirajaista lukemista. Lukupiiri aikuisten maahanmuuttaneiden yhteisöllisen oppimisen menetelmänä](#). Aikuiskasvatus 42:2.
- Kastari, Mervi 2020: [Aikuisten S2-oppijoiden kielenoppimisen kokemuksia selkomukautetun kaunokirjallisuuden parissa](#). Puhe ja kieli (nro 4/2019)
- Kastari, Mervi 2020: [S2-lukija tulkitsijana selkomukautetun kaunokirjallisuuden lukupiirissä](#). AFinLA-teema nro 12: Kieli ja taide – soveltavan kielentutkimuksen ja taiteen risteämiä.
- Kekki, Niina, Jytälä, Riitta & Parente-Čapková, Viola 2023: [Kulttuurisen kielenoppimisen jäljillä. Aikuisten suomenoppijoiden kokemuksia lukupiirissä](#). Sananjalka. Suomen Kielen Seuran vuosikirja 65.
- Kekki Niina, Jytälä Riitta, Parente-Čapková Viola 2023. [Tuntemattomasta tuttua: Lukupiireistä syvyyttä aikuisten maahanmuuttaneiden kielen ja kulttuurin opetukseen](#). Teoksessa Kim Tytti ym. (toim.). Kieliä ikä kaikki: Jatkuvaa kieltenoppimista kestävään tulevaisuuteen. Turku: Turun yliopisto.
- Parente-Čapková, Viola, Jytälä, Riitta & Kekki, Niina 2023: Filologinen lähilukeminen aikuisten maahan muuttaneiden lukupiirissä. Lukemisen kulttuurit: tutkimusnäkökulmia lukemisen merkityksiin, tapoihin ja opetukseen. Toim. Ilona Lindh, Pirjo Hiidenmaa & Sara Sintonen. Helsinki: Gaudeamus.

CC BY 4.0

©2024 Sari Päivärinne, Mervi Kastari, Hanna Jokela, Riitta Jytälä, Niina Kekki, Viola Parente-Čapková, Taija Udd

Lukupiirit kielenoppimista tukemassa, toukokuu 2024, jonka tekijät ovat Sari Päivärinne (HY), Mervi Kastari (JY), Hanna Jokela (TY), Riitta Jytälä (TY), Niina Kekki (TY), Viola Parente-Čapková (TY), Taija Udd (HY), on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen - lisenssillä](#). Materiaali on saatavilla osoitteessa [kielibuusti.fi](#).

Julkaistu 15.5.2024

Päivitetty: 3.7.2024